

Lysaksjon for demokratiforkjempere i Hviterussland.
Oslo, 16. februar 2006

www.hc.no

ÅRSRAPPORT
2006

DEN NORSKE
HELINGSFORSKOMITÉ

Den norske Helsingforskomité

stiftet i 1977

Helsingforskomiteens virksomhet er basert på Helsingforserklæringen som ble undertegnet av 35 europeiske og nordamerikanske stater på Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa (KSSE) i 1975. I erklæringen blir det slått fast at respekt for menneskerettighetene er en vesentlig faktor for den fred som er nødvendig for å sikre utviklingen av vennskap og samarbeid mellom statene. Helsingforskomiteen er en av 44 nasjonale Helsingforskomiteer og assosierte medlemmer i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen som har sete i Wien.

Formål

Helsingforskomiteen arbeider for å fremme demokratisk utvikling og menneskerettigheter både i vårt eget land og internasjonalt. Komiteen fokuserer på alle deltakerstater i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), det vil si stater i Europa, Sentral-Asia og Nord-Amerika. Komiteen skal ikke ta hensyn til statenes ideologier eller politiske systemer, men konsentrere seg om brudd på Helsingforserklæringens og senere OSSE-dokumenters bestemmelser. Helsingforskomiteen er partipolitisk uavhengig.

Virkemidler

Overvåking og rapportering

Gjennom å overvåke og rapportere om menneskerettighetssituasjonen retter Helsingforskomiteen søkelyset på statenes brudd på eller manglende implementering av menneskerettighetene. Komiteen legger særlig vekt på overvåking av minoritetsrettigheter, frie medier og utvikling av demokratiske institusjoner.

Valgobservasjon

Gjennom å observere og rapportere om gjennomføring av valg, bidrar Helsingforskomiteen til å styrke demokratiske institusjoner.

Prosjektstøtte

Gjennom kunnskapsoverføring og finansielle bidrag, hjelper Helsingforskomiteen lokale krefter med å bygge opp uavhengige organisasjoner, medier og institusjoner. På denne måten styrkes det sivile samfunn.

Undervisning og informasjonsvirksomhet

Gjennom undervisning og informasjon om demokrati og menneskerettigheter, internasjonal rett og flerkulturell forståelse, bidrar Helsingforskomiteen til positiv holdningsskapning og økt oppmerksomhet rundt brudd på menneskerettighetene. Komiteen har et aktivt forhold til medier og har som målsetting å påvirke opinion og myndigheter i aktuelle saker.

Deltakelse i internasjonale prosesser

Gjennom deltakelse i internasjonale møter og konferanser, søker Helsingforskomiteen å påvirke stater og internasjonale organisasjoner til å øke respekten for menneskerettighetene.

Perspektiver 2007

I oktober i fjor samlet en rekke menneskerettighetsaktivister seg utenfor den russiske ambassade i Oslo. Etter initiativ fra Helsingforskomiteen, ønsket de å vise sin sterke reaksjon etter drapet på den kjente journalisten Anna Politkovskaja i Moskva. Drapet på Politkovskaja, som fortsatt er under etterforskning, blir sett på som et uttrykk for en systematisk forfølgelse av uavhengige kritiske journalister og menneskerettighetsaktivister i Russland.

Menneskerettighetssituasjonen i Russland har blitt forverret de siste årene. Vi mener å se en utvikling i autoritær retning, en sentralisering av makten, og stadig sterkere kontroll over ulike deler av samfunnet. Det politiske liv, næringslivet, media og senest de frivillige organisasjonene og menneskerettighetsaktivistene, underlegges kontroll og styring av myndighetene. Dette er foruroligende. Helsingforskomiteen følger utviklingen nøye og er opptatt av å støtte de demokratisk orienterte kreftene. Uavhengige medier og menneskerettighetsforkjempere trenger vår støtte og oppmerksomhet.

I en rekke av Russlands naboland ser vi også omfattende brudd på menneskerettighetene. Hviterusland og Usbekistan kan stå som eksempler på land der myndighetene tviholder på makten og bekjemper ethvert tilløp til opposisjon. Russiske myndigheter synes å spille en negativ rolle gjennom å støtte opp under disse autoritære regimene. Tilsvarende synes Russland å undergrave forsøk på demokratisk utvikling i land som Georgia og Ukraina. Interne konflikter i Georgia (Abkhasia og Sør-Ossetia) nøres opp under fra russisk side, i et forsøk på å svekke de sentrale myndighetene.

Gjennom støtte fra det norske Utenriksdepartementet har Helsingforskomiteen opprettet et lokalt kontor i Kirgisistan. Kontoret skal i første omgang være operativt i 2007-2008, som en lyttepost i en viktig region med mange alvorlige menneskerettighetsproblemer. Vi skal samarbeide tett med lokale menneskerettighetsmiljøer.

Kosovo er inne i en meget viktig tid. Den fremtidige politiske status skal avklares og den serbiske befolkningen opplever frykt og stor usikkerhet i forhold til fremtiden. Den fremtidige løsning på Kosovos politiske status må bidra til å trygge og beskytte minoritetsgruppene.

Den norske Helsingforskomité har fulgt menneskerettighetsutviklingen i Kosovo nøye og har etablert et eget kontor også her. Gjennom vår tilstedeværelse vil vi være med på å overvåke menneskerettighetssituasjonen gjennom 2007.

Bjørn Engesland,
generalsekretær

Sekretariatet

Bjørn Engesland

Generalsekretær. Styremedlem i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen (IHF) og Senter for Menneskerettigheter ved UiO, samt medlem av representantskapet for Oslo senteret for Fred og Menneskerettigheter.

Berit Lindeman

Rådgiver med ansvar for Sentral-Asia, Hviterussland, Ukraina og Aserbajdsjan. Fagansvarlig for valgobservasjon.

Gunnar M. Karlsen

Assisterende generalsekretær. Landrådgiveransvar for Tyrkia, Armenia, Rwanda og Norge. Fagansvarlig for rettsoppgjør og internasjonale straffedomstoler.

Anne Marit Austbø

Koordinator for trafficking-prosjekt. Rådgiver i Russlandsgruppen.

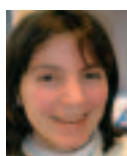
Ole B. Lilleås

Kontorsjef. Balkan-rådgiver. Fagansvarlig for Norsk NGO-forum og arbeid opp mot FNs menneskerettighetsråd.

Inna Sangadzhieva

Prosjektmedarbeider i Russlandsgruppen.

Fernanda Zubillaga Nilsen

Kontorarbeider med ansvarsområder administrasjon, økonomi og regnskapsføring. Overtar som kontorsjef i februar 2007.

Vanja Bentsen Kleven

Prosjektkoordinator for EØS-finansieringsordningene.

Enver Djuliman

Undervisningsleder. Tildelt Blanche Majors forsoningspris i 2003.

Maddalena Parolin

Praktikant i Russlandsgruppen.

Lillian Hjorth

Fagsjef i menneskerettighetsundervisning. Redaktør for Menneskerettighetsmagasinet MR.

Ivar Dale

Stedlig representant ved Sentral-Asia kontoret i Bisjkek, Kirgisistan.

Silja Nordahl

Informasjonsleder, nettredaktør og medlems-service.

Davran Ilahunov

Prosjektmedarbeider ved Sentral-Asia kontoret i Bisjkek, Kirgisistan.

Aage Borchgrevink

Rådgiver med lederansvar for Russlandsgruppen. Styremedlem i Russia Justice Initiative.

Julie Chadbourne

Stedlig representant ved lokalkontoret i Kosovo.

Organisering

Helsingforskomiteens organer er årsmøtet, rådet og styret. Årsmøtet er komiteens øverste organ og består av medlemmer av rådet og styret. Styret møtes en gang i måneden for å legge opp komiteens strategi, foreta prinsipielle beslutninger og har ansvaret for økonomiske disposisjoner. Generalsekretæren leder sekretariatet som står for komiteens daglige drift og er ansvarlig for at styrevedtak følges opp.

Styret

Leder: Stein Ivar Aarsæther Informasjonsdirektør ved ABB i Zurich.
Medlem av styret (Treasurer) i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen

Nestleder: Ragnhild Astrup Tschudi Menneskerettighetsaktivist med særlig fokus på Russland og Øst-Europa

Helge Blakkisrud Forsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI).
Leder for Avdeling for Russlandsstudier

Hans Morten Haugen Førsteamanuensis, Diakonhjemmets Høyskole

Hauk Lund Daglig leder ved Sjø & Lund

Anne Julie Semb Førsteamanuensis ved Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo

Julie Wilhelmsen Forsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) med spesialområdene Russland, Tsjetsjenia og Kaukasus

Rådet

President:

Kristin Clemet

Visepresident:

Anniken Huitfeldt

• Ellen Juul-Andersen

• Frode Bakken

• Trond Bakkevig

• Peter Batta

• Jo Benkow

• Morten Bergsmo

• Tor G. Birkeland

• Haakon Blankenborg

• Anders Bratholm

• Bernt Bull

• Nils Butenschøn

• Tor Böhler

• Juni Dahr

• Ole Drolsum

• Grete Faremo

• Arne Fjeld

• Dankert Freilem

• Grethe Fossum

• Bjørn Cato Funnemark

• Aleksander

Gleichgewicht

• Fredrik Grønningsæter

• Bernt Hagtvet

• Bjørn Hoelseth

• Leiv Hovelsen

• Ingunn Jordheim

• Knut Kloster jr.

• Berit Kvæven

• William Lafferty

• Inge Mannsåker

• Eigil Nansen

• Mette Newth

• Manuela Ramin

Osmundsen

• Pål Erik Plaum

• Victor Roddvik

• Jan Tore Sanner

• Marianne B. Skou

• Lars Petter Soltvedt

• Atle Sommerfeldt

• Bjørn Stordrange

• Michael Tetzschner

• Ane Sofie Tømmerås

• Linn Ullmann

• Kåre Vollan

• Maria Warsinski

• Edward C. Whyte

• Svein Wilhelmsen

• Kristin Aase

Innhold

Den norske Helsingforskomité	2
Perspektiver 2007	3
Sekretariatet	4
Organisering, styre og råd	5

I Internasjonalt menneskerettighetsarbeid	6
RUSSLAND OG ØST-EUROPA	6
Den russiske føderasjon	6
Hviterussland	8
Ukraina	9
SØR-KAUKASUS	10
Armenia	10
Aserbajdsjan	10
Georgia	11
TYRKIA	11
PAKISTAN	11
SENTRAL-ASIA	12
Kasakhstan	12
Tadsjikistan	12
Turkmenistan	12
Kirgisistan	13
Usbekistan	13
BALKAN	14
Albania	14
Bosnia og Hercegovina	14
Kroatia	14
Makedonia	14
Montenegro	14
Serbia / Kosovo	15
INTERNASJONALE PROSESSER	16
NETTVERK	17

II Menneskerettigheter i Norge	18

III Menneskerettighetsundervisning	20

IV EØS-finansieringsordningene	22

V Informasjonsvirksomhet	23

VI Økonomi	23

Internasjonalt menneskerettighetsarbeid

Helsingforskomiteen har et sterkt internasjonalt engasjement og følger med på utviklingen av det internasjonale menneskerettighetssystemet. Arbeidet går ut på å:

- overvåke og rapportere om menneskerettighetssituasjonen i land som har vært preget av krig og konflikt, som har autoritært styre eller som er i ferd med å utvikle nye demokratier
- observere og kommentere valg og valgprosesser
- gi finansiell, faglig og praktisk støtte til uavhengige miljøer og menneskerettighetsorganisasjoner
- påvirke norske utenrikspolitikere og utlendingsmyndigheter ved møter og brev

I tillegg bruker komiteens landrådgivere mye tid på henvendelser om assistanse fra personer i Norge som kommer fra de landene vi arbeider med.

RUSSLAND OG ØST-EUROPA

Den russiske føderasjon

Fagansvarlig: Aage Borchgrevink

Russland og Tsjetsjenia har i mange år fått Helsingforskomiteens største oppmerksomhet. Etter at separatistene mistet flere av sine sentrale ledere det siste året, har den væpnede konflikten blitt trappet ned. Til tross for til dels omfattende økonomiske overføringer fra Moskva til gjenoppbygging av republikken og økonomisk sett bedre forhold for sivilbefolkningen, utgjør konflikten i Nord-Kaukasus fortsatt det mest akutte menneskerettighetsproblemet i landet. Det Moskva-støttede regimet under ledelse av statsminister Ramzan Kadyrov står ansvarlig for alvorlige overgrep som tortur, kidnappinger og forsvinninger, og straffefriheten rår. I løpet av 2006 har Europarådets menneskerettighetsdomstol avsagt dommer mot Russland for massedrap og andre grove overgrep i løpet av krigene i Tsjetsjenia, men russiske myndigheter har vist liten vilje til å oppfylle disse dommene ved å endre lover, forskrifter eller etterforske overgrep. De siste årene har i tillegg konflikten og overgrepene spredt seg til flere republikker i Nord-Kaukasus, og den gir ringvirkninger også i øvrige deler av Russland. Fremmedfrykt og diskriminering av personer fra Kaukasus er utbredt. President Putin har økt presset mot uavhengige medier og ikke-statlige organisasjoner, blant annet ved en ny lov om NGOer som trådte i kraft i april 2006. Stadig flere regimekritikere opplever forfølgelse. Den kjente journalisten Anna Politkovskaja ble skutt og drept utenfor leiligheten sin i oktober 2006.

President Putin møtte nasjonale og internasjonale organisasjoner i forbindelse med G8-møtet i juli. Flere opposisjonelle ble på samme tid hindret i å delta på en NGO-konferanse i Moskva.

Overføringsflyktninger og asylsøkere

Helsingforskomiteen har bistått en rekke asylsøkere i hele asylprosessen, inkludert som ekspertvitner i rettssaker. Vi har også et tett samarbeid med de relevante utlendingsmyndighetene, og gir dem generell informasjon i tillegg til opplysninger i enkeltsaker. I et tilfelle dokumenterte vi feil i myndighetenes verifiseringsarbeide i forbindelse med en asylsak. Vi har fremmet flere søknader om overføring av forfulgte personer på flyktningekvoten, hvorav én søknad ble tatt til følge og fem personer kom til Norge som kvoteflyktninger i mai 2006.

Reiser

- › Faktareise til Dagestan 24.-28. april for å delta på opprettelsen av et rettsprosjekt. Ved Aage Borchgrevink.
- › Deltakelse ved Putins konferanse med russiske og internasjonale NGOer i forkant av G8-toppmøtet i St. Petersburg 3.-4. juli og påfølgende konferanse arrangert av russiske NGOer 5. juli. Ved Berit Lindeman og Inna Sangadzhievva
- › Deltakelse på Tsjetsjenia-konferanse i Stockholm, 14.-17. september. Ved Aage Borchgrevink, Inna Sangadzhievva og Maddalena Parolin.
- › Deltakelse på Nord-Kaukasus konferanse i Berlin 27.-29. oktober. Ved Anne Marit Austbø og Aage Borchgrevink.

Tsjetsjensk flyktning i Ingusjetia. Fra 2004.

Minnestund for Anna Politkovskaja foran Russlands ambassade i Oslo, 10. oktober. Foto: Kristin Rødland Buick / Amnesty International Norge

Prosjektstøtte

- › Russian-Chechen Friendship Society
- › Russia Justice Initiative
- › Memorial
- › Demos

Filmuke

Fokus: Tsjetsjenia. 24. september - 1. oktober. Hovedarrangør: Dokumentarkino med støtte fra flere organisasjoner, media og institusjoner. Filmene ble etterfulgt av diskusjoner og seminar, bl.a. foredrag av Anzor Maskhadov med så langt upublisert materiale om faren Aslan Maskhadov, tidligere president i Tsjetsjenia.

Minnestund

for journalisten Anna Politkovskaja foran den russiske ambassade 10. oktober. Sammen med Amnesty International, Det norske Menneskerettighetshuset og Norsk Journalistlag.

Demonstrasjon

Deltakelse i demonstrasjonen *Russia – support human rights, do not undermine them* 17. mars i regi av Det norske Menneskerettighetshuset. Foran Stortinget under den russiske statsministers besøk i Norge.

Seminar

- › *Menneskerettigheter i dagens Russland*, 12. juni. Innledere: Sergei Kovaljov (styreleder i Memorial), Oleg Orlov (direktør i Memorial), Stanislav Dmitrievskij (leder for Den russisk-tsjetsjenske vennskapsforening), Akhmet Barakhoev (Memorial, Ingusjetia) og Aage Borchgrevink.

Menneskerettighetsorganisasjonen Memorial filmet bevismateriale i et hemmelig russisk fengsel og torturkammer i Tsjetsjenia – rett før det ble brent og revet 31. mai. Fangene hadde skrevet antall fengselsdager og fangevokternes navn på veggene. Avsløringen vakte stor medieoppmærksomhet da Memorial brakte bildene til Norge i juni.

Ved å redde mitt liv, ofret hun sitt eget, sier Osman Boliev om Politkovskaja. Boliev leder en menneskerettighetsorganisasjon i Dagestan. Han ble fengslet og torturert i 2005, men løslatt etter at Politkovskaja skrev om saken. Boliev innledet ved minneseminar 1. november.

Plakat med etterlysning av terrormistenkte i Khasavjurd, Dagestan, april 2006.

- › Minneseminar for Anna Politkovskaja 1. november i samarbeid med NUPI, Fritt Ord og Atlanterhavskomiteen. Gjesteinnleder: Osman Boliev, russisk menneskerettighetsaktivist med asyl i Sverige.
- › Lanseringsseminar for boken *Å være tsjetsjener. Vitnesbyrd fra krigens barn*, 22. november. Sammen med Humanist Forlag. Gjesteinnledere: Irina Stjerkakova og Grigorij Sjvedov fra Memorial, redaktører for den russiske originalutgaven.
- › *Klarer Putin å stilne demokratiets viktigste stemmer?*, 23. november. Gjesteinnledere: Jelena Larionova (leder for Russisk Barents Press), Jurij Vdovin (visepresident i Citizens' Watch).

Bok

Å være tsjetsjener. Vitnesbyrd fra krigens barn. Redaktører: Irina Stjerkakova og Grigorij Sjvedov fra den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Memorial. Samarbeid med Humanist Forlag og Memorial.

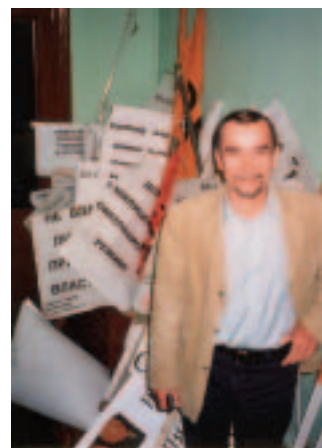
Rapport

Report from fact-finding mission to Dagestan, 6. mai.

Undervisning

I 2006 har Helsingforskomiteens undervisningsavdeling planlagt menneskerettighetsskoler for tsjetsjenerne med oppstart januar 2007 (se s. 21).

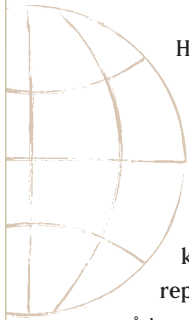
Lev Ponomarev ble fengslet i tre dager etter at han 3. september organiserte en minnemarkering for ofrene etter Beslan-tragedien i 2005.

Hviterusland

Helsingforskomiteen har hatt et særlig fokus på Hviterusland i 2006. Siden president Aleksandr Lukasjenko kom til makten i 1994 har han utviklet et autoritært regime og nærmest eliminert folkets sivile og politiske rettigheter. Ved årsskiftet 2005-2006 trådte dramatiske straffelovsendringer i kraft. All sivil aktivitet som innebærer kritikk av republikken Hviterusland og dens myndigheter kan nå i praksis straffes med bøter eller fengsel. I forbindelse med presidentvalget i mars økte antall politiske fanger, og aktivister opplevde økt sjikane og vilkårlige fengslinger. Selve valget ble fullstendig styrt av myndighetene og ga ikke opposisjonen mulighet til reell deltakelse. I månedene etter

"Presidentvalget i Hviterusland gikk ikke for seg på riktig måte. Det var verken fritt eller rettferdig, og framstår mer farseaktig enn noe annet". (Generalsekretær Bjørn Engesland til TV2 Nettavisen 20. mars)

valget ble to av opposisjonskandidatene fengslet. Opposisjonsleder Aleksandr Milinkevitsj satt i arrest i 15 dager i mai, mens sosialdemokratenes leder, Aleksandr Kazulin, sommeren 2006 ble dømt til fem og et halvt års soning i arbeidsleir på åpenbart politisk grunnlag. Aleksandr Milinkevitsj besøkte Norge i april (se nedenfor) og ble tildelt Europaparlamentets *Sakharov Prize for freedom of thought* i desember.

Kampanje

Helsingforskomiteen deltok aktivt i lysaksjonene for solidaritet med demokratibevægelsen i Hviterusland 16. januar, 16. februar og 16. mars, samt på Tsjernobyldagen 26. april. Lysaksjonen i Hviterusland startet 16. oktober 2005 som en støtteerklæring til ofrene for det diktatoriske regimet. Arrangører for solidaritetsaksjonene i Norge var Unge Venstre og Kristelig Folkepartis Ungdom.

Faktareiser

Helsingforskomiteen foretok faktareiser i Hviterusland ved fire anledninger i 2006:

- › i januar ved Bjørn Engesland, Berit Lindeman og Silja Nordahl

Demonstrasjoner på Oktoberplassen i Minsk før og etter det manipulerte presidentvalget 19. mars.

Opposisjonsleder Aleksandr Milinkevitsj hadde ingen sjanse i presidentvalget, men ble likevel tatt i mot som representant for det hviterussiske folk av politiske ledere i en rekke europeiske land. Her i møte med statsminister Jens Stoltenberg og utenriksminister Jonas Gahr Støre 20. og 21. april.

- › under presidentvalget i mars ved Bjørn Engesland og Berit Lindeman
- › i mai og oktober ved Berit Lindeman

Sakharovs frihetspris

Prisen deles jevnlig ut av Den norske Helsingforskomité til personer som på grunn av sitt engasjement for demokrati og menneskerettigheter utsettes for forfølgelse i hjemlandet. Den ble 14. februar tildelt menneskerettighetsforkjemperen Aliaksandr Bialiatki ved en seremoni på Det Norske Teater. Lederen av den hviterussiske organisasjonen Human Rights Center 'Viasna' fikk prisen for sitt fremragende og modige arbeid for fremme av menneskerettighetene i Hviterusland gjennom to tiår.

Besøk av opposisjonsleder Milinkevitsj

Hviteruslands opposisjonsleder Aleksandr Milinkevitsj besøkte Norge 19.-22. april på invitasjon fra Helsingforskomiteen. Han ble tatt imot av statsminister Jens Stoltenberg, utenriksminister Jonas Gahr Støre og utviklingsminister Erik Solheim, i tillegg til Stortingets utenrikskomité og media på en egen pressekonferanse 20. april.

Prosjektstøtte

Konfidensielt

Sakharovprisvinner Aliaksandr Bialiatki arresteres under den fredelige demonstrasjonen Day of Freedom i Minsk, 25. Mars 2003.

“Det er trist å få Sakharovs frihetspris. Den er et tegn på hvor bekymringsverdig menneskerettighetssituasjonen er i Hviterussland. Det hadde vært bedre om vi slapp å få slike priser.” Aliaksandr Bialiatki, motaker av Andrej Sakharovs Frihetspris 2006. Her på lysaksjon foran Stortinget 16. februar.

Solidaritetsaksjon med demokrati-forkjempere i Hviterussland, Oslo 17. mars. Journalisten Dmitrij Zavadskij forsvant 7. juli 2000 da han skulle møte en kollega på flyplassen. Ane Tusvik Bonde fra Human Rights House Foundation spør HVOR?

Seminar

- › Hviterussland frem mot presidentvalget 19. mars, på Menneskerettighetshuset i Oslo 15. februar. Hovedinnleder: Aliaksandr Bialiatki
- › Hviterussland – tid for endring? Seminar på Menneskerettighetshuset 20. april. Gjesteinnledere: Aleksandr Milinkevitsj, opposisjonsleder i Hviterussland. Andrej Sannikov, tidligere viseutenriksminister og leder av organisasjonen Charter'97. Inna Kulej, leder av en organisasjon som støtter ofre for myndighetenes represalier.

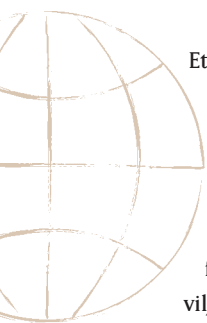
Arsmøteuttalelse

Norske myndigheter må oppfordre Russland til å spille en konstruktiv rolle overfor Hviterussland. 27. mars 2006

Undervisningsprosjekt

I løpet av 2006 har Helsingforskomiteens undervisningsavdeling arrangert menneskerettighetsskoler for hviterussiske skoleelever, lærere og journalister (se s. 20).

Ukraina

Etter oransjerevolusjonen i Ukraina høsten 2004 var forventningene store til demokratisk utvikling i landet. Parlamentsvalget 26. mars 2006 viste at det demokratiske gjennombruddet ble konsolidert. En omfattende internasjonal valgobservasjon konkluderte med at valget, til tross for mangler av teknisk art, var fritt og rettferdig, at velgerne kunne uttrykke sin frie vilje og at mediedekningen var blitt relativt balansert.

Valgresultatet var imidlertid et tilbakeslag for tilhengerne av oransjerevolusjonen, ettersom president Viktor Justsjenkos valgblokk gikk sterkt tilbake til fordel for utfordreren (og tidligere statsminister) Viktor Janukovitsj. Det tok flere måneder med politisk tautrekking før en koalisjonsregjering under ledelse av Janukovitsj ble stablet på beina. Gjennom 2005 og 2006 har regjeringene likevel gjennomført en rekke lovreformer på viktige menneskerettslige områder,

men store utfordringer gjenstår, særlig i rettsvesenet. Det hevdes for eksempel at nær 80% av domfelte kriminelle dømmes på grunnlag av tilståelser som er fremkalt ved bruk av slag og andre torturlignende metoder.

Valgobservasjon

Helsingforskomiteen observerte parlamentsvalget den 26. mars i regi OSSE/ODIHR. Ved Inna Sangadzhijeva.

Prosjektstøtte

- › Kharkiv Public Committee for Human Rights Defense

Undervisning

I 2006 holdt Helsingforskomiteen menneskerettighetsskoler for hviterussiske journalister blant annet i Ukrainas hovedstad Kiev (se s. 20).

Fagansvarlig: Berit Lindeman

SØR-KAUKASUS

Armenia

Fagansvarlig: Gunnar M. Karlsen

Til tross for medlemskap i Europarådet og andre internasjonale organisasjoner som stiller krav om respekt for menneskerettighetene, skjer det mange og alvorlige overgrep i landet. Blant hovedproblemene er tortur og mishandling i politiarrest og i militæret, samt manglende mediefrihet.

I januar 2006 ble Ombudspersonen avsatt etter å ha kritisert regjeringen.

Armenske fengsler har elendige sanitære og hygieniske forhold. Varetektfengslene preges av dårlig ventilasjon og liten tilgang til luft. Forholdene for barn, innsatte med alvorlige sykdommer, kvinner og homofile er særlig ille. Fengslene mangler dessuten nødvendig medisinsk utstyr. Etter Rapport om fengselsforholdene i Armenia av Lisbeth Sollied, 30. september 2005. Oppdrag fra Helsingforskomiteen.

Prosjektstøtte

› Samarbeidsprosjekter med Armenian Helsinki Association om overvåking av forholdene for frihetsberøvede personer samt forholdene i psykiatriske institusjoner.

Aserbajdsjan

Fagansvarlig: Berit Lindeman

Menneskerettighetssituasjonen i Aserbajdsjan så en ytterligere forverring i 2006. Særlig alvorlig er myndighetenes forsøk på å holde mediene under kontroll gjennom vold og trakassering av journalister, samt utpressing gjennom økonomiske og administrative midler. Flere medier har blitt tvangsstengt eller lagt ned. I november ble aktivister fra opposisjonen arrestert da de demonstrerte for ytringsfrihet. Statlig korrupsjon er dessuten et stort problem og den omfatter også domstolene og rettsvesenet.

Valg

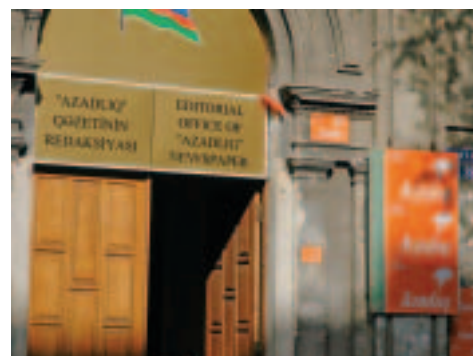
Berit Lindeman var på oppdrag fra OSSE tilstede for å evaluere lokalvalget i Aserbajdsjans 600 kommuner 6. oktober.

Valget fikk lav oppslutning grunnet svekket tillit til demokratiske institusjoner.

Nominasjon for ytringsfrihet

Helsingforskomiteen og Human Rights House Foundation nominerte i oktober den satiriske journalisten og poeten Sakit Zahidov og informasjonsbyrået Turan til kandidater for ytringsfrihetsprisen *The Promotional Reward of The Freedom of Expression Foundation Young Press of Russia*. Zahidov ble høsten 2006 idømt tre års fengsel i en fabrikkert rettsak der den egentlige årsaken for fengslingen trolig er hans regimekritikk.

Opposisjonsavisen Azadliq ble i høst kastet ut fra lokalene sine. Lokalene har vært et kjent samlingssted for opposisjonen, og skal ha blitt gitt til vederlagsfri disposisjon fra Bakus ordfører i 1992.

Høst på den aserbajdsjanske landsbygda.

Georgia

Fagansvarlig: Aage Borchgrevink

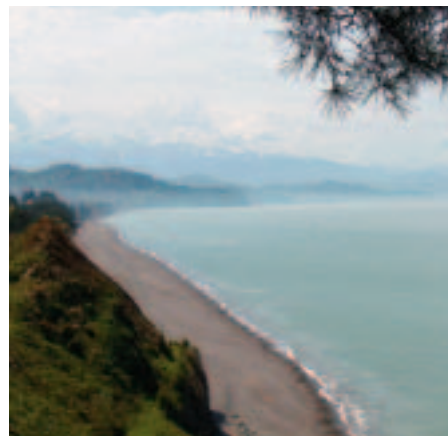
Den politiske og menneskerettslige situasjonen er fortsatt preget av uløste konflikter mellom den georgiske stat og utbryterregionene Abkhasia og Sør-Ossetia. Det er også problemer knyttet til korrupsjon, politibrutalitet, mediernes situasjon, og forholdene for flyktninger og internt fordrevne.

Prosjektstøtte

- Caucasian Center for Human Rights and Conflict Studies (Georgian Helsinki Committee)

- Human Rights Information and Documentation Centre (HRDIC)

Georgias svartehavskyst er en perle. Helt i sør skimtes fjellene i Tyrkia.

TYRKIA

Fagansvarlig: Gunnar M. Karlsen

EUs avgjørelse om å starte forhandlinger om medlemskap med Tyrkia i 2005 signaliserte at lovendringene på menneskerettighetsfeltet oppfylte København-kriteriene fra 1993. Det siste årets utvikling med økt vold særlig i den sørøstlige delen av landet, drap og fornyet brutalitet fra politi og sikkerhetsstyrker reiser dessverre spørsmål om den menneskerettslige fremgangen EU-reformprosessen førte til, er i ferd med å gå tapt.

Faktareise

Helsingforskomiteen reiste til Tyrkia 4.-11. oktober 2006 for å undersøke menneskerettighetssituasjonen og delta i en konferanse om samarbeid og tilslutning til Den internasjonale straffedomstolen. Faktareisen resulterte i en rapport i januar 2007. Ved Gunnar M. Karlsen.

Prosjektstøtte

- Samarbeid med Human Rights Foundation of Turkey. Behandling og dokumentasjon av tortur i Tyrkia.

PAKISTAN

Faktareise

Rådgiver Anne Marit Austbø deltok på en faktareise til Lahore, Islamabad og Peshawar i regi av Amnesty International Norge, 27. september – 7. oktober.

Helsingforskomiteen ble med Amnesty til Pakistan 'for å diskutere med pakistanske kolleger hvordan man bedre kan bekjempe vold mot kvinner og overgrep i den såkalte 'krigen mot terror'. Delegasjonen traff også kvinner på krisesentre, familiene til noen av dem som er sporløst forsvunnet, og noen av dem som lever i områder der 'krigen mot terror' føres som en virkelig krig med direkte angrep på sivile.*

* Etter Blogg fra Pakistan: Pakistan er varmt, støvete, vakkert og totalt forvirrende, av politisk leder i Amnesty International Norge John Peder Egenæs, 2. oktober. <http://www.amnesty.no/web.nsf/pages/AB45E08D224B731FC12571FB00297F0D>

SENTRAL-ASIA

Fagansvarlig: Berit Lindeman. Stedlig representant: Ivar Dale

Høsten 2006 ansatte Helsingforskomiteen Ivar Dale som stedlig representant i Sentral-Asia. Med kontor i Kirgisistans hovedstad Bisjkek skal stedlig representant fungere som komiteens lyttepost og gjøre oss i stand til å ta opp presserende menneskerettighetsproblemer med lokale myndigheter, internasjonale organisasjoner og andre med innflytelse i regionen. Davran Ilahunov ble ansatt som prosjekt koordinatør ved kontoret. Han har i mange år vært Helsingforskomiteens kontaktperson ved reiser til Kirgisistan. Begge tilbrakte noen uker ved hovedkontoret i Oslo før de dro til Bisjkek i slutten av november. Sentral-Asia kontoret åpner offisielt 2. mars 2007.

Kasakhstan

Helsingforskomiteen har i 2006 engasjert seg mot myndighetenes deportasjon av Ughur-flyktninger til Kina.

Kampanje mot dødsstraff

Helsingforskomiteen deltok på et seminar i Almaty i forbindelse med Den internasjonale Helsingforsføderasjonens Campaign to abolish death penalty in Central Asia, 29. mai 2006. Ved Gunnar M. Karlsen.

Prosjektstøtte

- Almaty Helsinki Committee
- Center of Legal Aid to Ethnic Minorities

Tadsjikistan

Helsingforskomiteen støtter prosjekter for utvikling av ikke-statlige organisasjoner, samt rettshjelp og fremme av uavhengig journalistikk.

Prosjektstøtte

- League of Women Lawyers of Republic of Tajikistan
- Public Association 'Khilola'
- NGO Training & Support Centre

Det gamle Sovjet setter fortsatt sitt preg på grensene mellom de sentralsiatiske land. Khojand, Tadsjikistan

Turkmenistan

President Saparmurat Nijazov døde uventet 21. desember 2006. Nijazov, som hadde latt seg utrope til livstidspresident, hadde i sin regjeringstid skapt en personkult som gjennomsyret alle former for turkmensk samfunnsliv. Under hans ledelse hadde Turkmenistan utviklet seg til et av verdens verste diktaturer med tusenvis av politiske fanger, og høsten 2006 døde en journalist, Ogulsapar Muradova, angivelig etter tortur i varetektsfengsel.

Befolkningen har de seneste årene hatt minimal kontakt med omverdenen og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner har funnet det svært vanskelig å arbeide i landet.

Nijazovs død åpnet for et håp om endring, men hans etterfølger Gurbanguly Berdymukhammedov tilhører Nijazovs innerste krets og anses ikke som en politiker som kan ventes å gjennomføre store samfunnsendringer i nær fremtid.

Helsingforskomiteen støtter ingen prosjekter i Turkmenistan, men har omfattende kontakt med eksilmiljøer i Norge og andre vestlige land.

Kirgisistan

Helsingforskomiteen støtter prosjekter i regi av ikke-statlige organisasjoner innen rettshjelp, rapportering og informasjon om menneskerettighetsinstitusjonen.

Regionalt kontor

Helsingforskomiteens Sentral-Asia kontor ligger i Bisjkek, hovedstaden i Kirgisistan. Adressen er Ul. Toktogula 77/116, Bisjkek.

Prosjektstøtte

► Bureau on Human Rights and Rule of Law, Kyrgyz Republic Public Charitable Fund for Friendship (PCF)

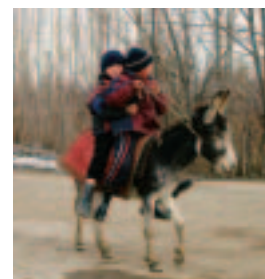

Markedet i Chorkuh, en tadsjikisk enklave i Kirgisistan.

Nyttårsaftnen 2006 kolliderer dessverre med en muslimsk helligdag i Kirgisistan, men innbyggerne i Isfana vil ha både i pose og sekk. Feiring og raketter gjøres unna klokken tre på ettermiddagen.

Naryn er Kirgisistans høyestliggende by (2100 moh.). Den ligger i landets fattigste og kaldeste region, som kan friste med ned til 40 kuldegrader om vinteren.

I Issyk-Kul-regionen går en del av den daglige transporten til esel og hest.

Usbekistan

I kjølvannet av Andijan-massakren i mai 2005 innførte EU sanksjoner mot Usbekistan. 17. november 2006 ble sanksjonene fornyet for en begrenset periode, frem til mars 2007. Menneskerettighetsorganisasjoner har øvet press på EU for å videreføre sanksjonene da det ennå ikke er gitt tillatelse til en uavhengig gransking av massakren. Heller ikke er noen ansvarlige stilt for retten. Derimot har en rekke menneskerettighetsaktivister og uavhengige journalister som har bidratt til viktig dokumentasjon om hva som skjedde blitt trakassert og fengslet, og flere sentrale aktivister har måttet flykte fra landet. En av dem er Talib Jakubov, leder for den Usbekiske Helsingforskomiteen Human Rights Society of Uzbekistan.

Flyktninger

Helsingforskomiteen har engasjert seg i sakene til noen av personene som etter Andijan-massakren flyktet til Usbekistans naboland og til Norge. Komiteen har blant annet arbeidet for at norske myndigheter skulle gi dem opphold i Norge.

Minnemarkering

Helsingforskomiteen deltok på minnemarkeringen etter Andijan-massakren lørdag 13. mai foran Utenriksdepartementet i Oslo. Komiteen bidro med appell til norske

Eksilusbekere markerer 1-årsdagen for Andijan massakren 13. mai 2005, og ber norske myndigheter presse Usbekistan til å gjennomføre etterforskning.

myndigheter om å kreve fornyet gransking av massakren. Markeringer ble arrangert av eksil-usbekere i Norge.

Prosjektstøtte

► Organization for Assistance to Freedom of Speech in Uzbekistan "Ozod Ovoz".

Lærebok

Komiteen utga i 2006 læreboken *Menneskerettigheter – en innføring på usbekisk* (se Undervisningsmateriale s.21).

BALKAN

Fagansvarlig: Ole B. Lilleås

Albania

Faktareise

Generalsekretær Bjørn Engesland deltok på Den internasjonale Helsingforsføderasjonens (IHF) eksekutivkomitémøte i Tirana 24.-26. juni. Sammen med en IHF-delegasjon og Enver Djuliman fra den norske komiteen møtte han representanter for myndighetene i Albania, blant annet i innenriksministeriet.

Prosjektstøtte

- › Albanian Helsinki Committee

Bosnia og Hercegovina

Faktareise

Helsingforskomiteen ved Ole B. Lilleås deltok på faktareise til Brcko i Republika Srpska 22.-25. oktober. Arrangør: Helsingforskomiteen i Bosnia og Hercegovina. Lilleås besøkte også Helsingforskomiteen i Republika Srpska i Bijelina.

Prosjektstøtte

- › Helsinki Committee for Human Rights in Bosnia and Herzegovina
- › Helsinki Committee for Human Rights in Republika Srpska

Mostar i Bosnia og Hercegovina.

Kroatia

Prosjektstøtte

- › Croatian Helsinki Committee

Dubrovnik, Kroatia

Makedonia

Faktareise

Helsingforskomiteen reiste til Skopje 19.-20. oktober for å oppdatere kontakten med lokale menneskerettighetsorganisasjoner. Ved Ole B. Lilleås

Prosjektstøtte

- › Helsinki Committee for Human Rights of the Republic of Macedonia

Montenegro

Montenegro ble Europas yngste stat i 2006 etter at litt over 55% av befolkningen ba om uavhengighet i en folkeavstemning 21. mai. Den tre år gamle unionen Serbia og Montenegro ble dermed oppløst.

Folkeavstemningsobservasjon

Den norske og den montenegrinske Helsingforskomité observerte folkeavstemningen om uavhengighet i byene Budva, Cetinje, Niksic og hovedstaden Podgorica. Ved Ole B. Lilleås og Silja Nordahl.

Prosjektstøtte

- › Montenegrin Helsinki Committee for Human Rights

Montenegrinerne svarte JA til uavhengighet med 55,5 % flertall 21. mai 2006. Stemmeopptelling ved et valglokale i hovedstaden Podgorica.

Den nye staten Montenegro har en vakker kystlinje som tiltrekker turister. Det gamle fortet Sveti Stefan er nå et stort hotell.

Serbia / Kosovo

Da Montenegro erklærte uavhengighet etter folkeavstemningen 21. mai, erklærte parlamentet i Beograd Serbia som juridisk etterfølger av unionen Serbia og Montenegro.

Høsten 2005 kom FN-rapporten som anbefalte snarlige forhandlinger om framtidig status for Kosovo i forhold til Serbia og det internasjonale samfunn. Statusavgjørelsen i Kosovo har preget den politiske debatt i Serbia i 2006, og frem mot parlamentsvalget i januar 2007 lå nasjonalistene høyt på meningsmålingene. Sluttstatus kan bli avgjort i løpet av våren 2007. Det er tiltagende politisk og sosial spenning i Kosovo.

Forhandlingene mellom EU og Serbia om mulig stabiliserings- og samarbeidsavtale ble lagt på is i 2006 da serbiske myndigheter ikke samarbeidet om å utlevere den mistenkte krigsforbryteren Ratko Mladic til Straffedomstolen for det tidligere Jugoslavia (ICTY) i Haag.

Stedlig representant

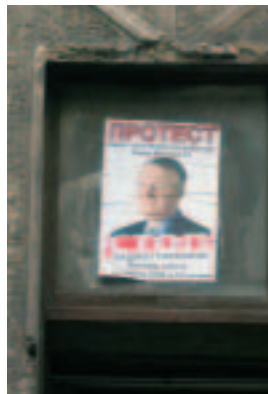
Høsten 2005 etablerte Den norske Helsingforskomité og Den internasjonale Helsingforsføderasjon et midlertidig lokalkontor i Kosovo. Stedlig representant Julie Chadbourne kom til Helsingforskomiteen og IHF etter å ha vært Human Rights Watch' rapportør for Kosovo noen år. Hun skal overvåke menneskerettighetssituasjonen i området og bygge nettverk med og kompetanse i lokale menneskerettighetsorganisasjoner.

Faktareiser

- En større delegasjon fra Den norske Helsingforskomité, søsterkomiteer på Balkan og Den internasjonale

2-3000 kosovoalbaniere forlangte selvstendig styre på en demonstrasjon i Prishtina 28. november. Demonstrantene kastet glassflasker med rødmaling på blant annet UNMIK-bygningen.

Foto: Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter / Tilde Berggren

Nasjonalistene i Serbia scoret høyt på meningsmålingene frem mot valget i januar 2007. Til venstre en protestplakat mot Det internasjonale krigsforbryttertribunalet for det tidligere Jugoslavia i Haag, der det pågår rettsak mot Seselj Vojislav, lederen for det ultranasjonalistiske partiet SRS. Til høyre valgplakat for statsminister Vojislav Kostunica og det Serbiske Demokratiske Parti.

Helsingforsføderasjonen reiste 19.-23. juni rundt i Kosovo for å undersøke menneskerettighetssituasjonen, med særlig fokus på minoritetenes situasjon. Faktareisen resulterte i pressekonferanse og skriftlige anbefalinger til det nasjonale og internasjonale lederskap i provinsen, samt media og det sivile samfunn.

- Rådgiver Ole B. Lilleås besøkte Kosovo i oktober for å møte stedlig representant Julie Chadbourne og diskutere lokalkontorets fokusområder.

Prosjektstøtte

Helsinki Committee for Human Rights in Serbia

Ved klosterruinene nord for Mitrovica i Kosovo bor de gamle i fredeligere omgivelser.

MELLOMSTATLIGE PROSESSER

Helsingforskomiteen deltar hvert år på en rekke internasjonale møter og konferanser og følger nøye med på utviklingen av det internasjonale menneskerettighetssystemet. Målet er å påvirke stater og internasjonale organisasjoner til å øke respekten for menneskerettigheter, samt fremme saker i den norske offentlighet.

De forente nasjoner (FN)

Menneskerettighetsrådet

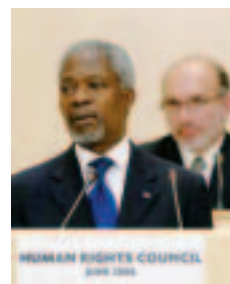
Etter tøffe forhandlinger vedtok FNs hovedforsamling 15. mars å opprette et nytt råd som erstatter Menneskerettighetskommisjonen. Rådet skal møtes oftere, ha færre medlemmer og stille større krav til sine medlemsland. Alle rådsmedlemmer skal i løpet av sin periode selv bli gjenstand for undersøkelser. Rådet møttes første gang 19. juni.

Rådgiver Ole B. Lilleås deltok som NGO-representant på Menneskerettighetsrådets 3. møte i Geneve i desember på vegne av Helsingforskomiteen og Norsk NGO-forum for menneskerettigheter. NGO-forum ba Norge fremme totalforbud mot tortur, og ellers rette FNs oppmerksomhet mot problemområder i Burma, Colombia, Russland, Sudan, Uganda og Usbekistan.

Menneskerettighetskomiteen

Norges 5. periodiske rapport til FNs menneskerettighetskomité ble levert i desember 2004. Rådgiver Ole B. Lilleås deltok som observatør under komiteens spørsmålsrunde med den norske delegasjonen i New York i mars (se Menneskerettigheter i Norge s. 18).

”Det er neppe noen overdrivelse å si at verdens blick – særlig fra de hvis menneskerettigheter er fratatt, truet eller innskrenket – er rettet mot dette råd.” FNs generalsekretær Kofi Annan ved åpningen av FNs menneskerettighetsråd, 19. juni 2006. UN Photo/Jean-Marc Ferre

FN-bygningen i Geneve

Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa (OSSE)

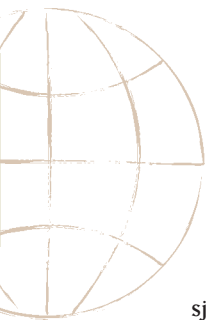
- Informasjonsleder Silja Nordahl deltok på OSSEs implementeringsmøte i Warszawa 9.-11. oktober. Hun holdt innlegg om menneskerettighetsfor kjempere i Hviterussland, Russland, Turkmenistan og Usbekistan, samt nasjonale minoriteter i Bulgaria, Kroatia og Tyrkia på vegne av Den norske Helsingforskomité og Den internasjonale Helsingforsføderasjon.

- Rådgiver Berit Lindeman observerte lokalvalgene i Aserbajdsjan i november på oppdrag fra OSSE (se s. 10)

Menneskerettighetsdialoger

Generalsekretær Bjørn Engesland deltok som NGO-representant i Norges offisielle menneskerettighetsdialoger med Kina i Oslo (4.-6. januar) og Beijing (5.-8. juni) og i dialogen med Indonesia i Jakarta (26.-28. april).

Internasjonale rettsoppgjør

Helsingforskomiteen ved assisterende generalsekretær Gunnar M. Karlsen har de siste årene engasjert seg særlig i utviklingen av det internasjonale strafferettssystemet.

Den internasjonale straffedomstolen (ICC)

I 2006 vurderte FNs sikkerhetsråd å støtte en resolusjon som ville svekke Den internasjonale straffedomstolens (ICC) evne til å gjennomføre uavhengige og rettferdige rettsoppgjør. Helsingforskomiteen ba norske myndigheter intervenere.

Den internasjonale domstolen for Rwanda (ICTR)

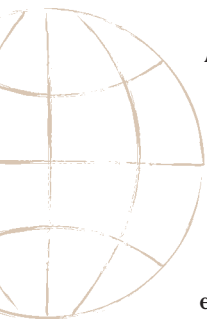
Norsk straffelovgivning mangler straffebud om folkemord og forbrytelser mot menneskeheten. Denne mangelen fører blant annet til at Norge ikke kan ta over straffesaker fra ICTR. I Bagaragaza-saken vedtok et appelkammer i ICTR i 2006 at Norge ikke kunne overta saken fordi vedkommende ikke kunne bli dømt for folkemord. Helsingforskomiteen ba justismyndighetene fremlegge lovforslag som inkorporerer definisjoner av disse forbrytelsene i norsk lovgivning så raskt som mulig.

Seminar

- › *Rettsantropologiens bidrag til å oppklare og forhindre overgrep*, 22. mars. Gjesteforeleser: Clea Koff, rettsantropolog fra saker i Rwanda, Bosnia, Kroatia og Kosovo. Samarbeid med Humanist Forlag.
- › *Challenges of the International Criminal Court – the role of Norway and NGOs*, 7. juni. Gjesteforeleser: William R. Pace fra Coalition for the International Criminal Court.
- › *NGOs and international criminal justice*, 2. oktober. Gjesteforelesere: Richard Dicker (Human Rights Watch), Christopher K. Hall (Amnesty International, London), Carla Festman (REDRESS), Gilbert Bitti (ICC) og Antonie Bernard (International Federation for Human Rights). Samarbeid med PRIO.

Rettsoppgjør ved en lokal gacaca-domstol for folkemordet i Rwanda. Fra 2005. Foto: Caroline Frogner

NETTVERK

Årsmøtet i Den internasjonale Helsingforsføderasjon (IHF)

gikk av stabelen 16.-19. november i Sofia, Bulgaria. Tilstede fra Den norske Helsingforskomité var Bjørn Engesland og Berit Lindeman, Ivar Dale og Julie Chadbourne. Komiteen ved generalsekretær Bjørn Engesland og styreleder Stein Ivar Aarsæther er representert i IHFs eksekutivkomité. IHFs kampanjeteama for 2006 var menneskerettigheter i kampen mot terrorisme. Årsmøtet vedtok at kampanjeteama for 2007 er risikoutsatte menneskerettighetsforkjempere.

Besøk ved Institut for Menneskerettigheter i Danmark

En delegasjon fra Helsingforskomiteen reiste til det danske

Institut for Menneskerettigheter i København 7.-8. september. Instituttet er det mest slagkraftige menneskerettighetsmiljøet i Norden i dag, og komiteen hadde møter med direktøren, informasjonslederen, undervisningslederen, samt representanter fra de ulike fagseksjonene.

Norsk Kurdisk Arbeidsgruppe for Menneskerettigheter (NOKAM)

er en organisasjon for og av irakere bosatt i Norge, til fremme for demokratisk utvikling i Irak. NOKAM ble etablert under Helsingforskomiteen etter en rekke menneskerettighetsseminarer for irakiske flyktninger i 2004. Leder: Nazim Jamil. Kontaktperson i sekretariatet: Gunnar Karlsen.

Menneskerettigheter i Norge

I 2006 har Helsingforskomiteen engasjert seg særlig eller fått betydelig medieoppslag på følgende menneskerettighetstema- og debatter i Norge:

- FNs menneskerettighetskomité's kritikk av norsk asylpraksis
- norske domsavgjørrelser i asylsaker i strid med FNs anbefalinger
- Norges ansvar for å støtte demokratiforkjempere i Hviterusland
- Nordområdestrategien og Norges ansvar for å diskutere menneskerettigheter med Russland
- menneskerettigheter i Kina, og norske aktørers deltakelse i menneskerettighetsdialog med landet
- krav om at Norge må ratifisere FNs frivillige protokoll til torturkonvensjonen (OPCAT)
- krav om at internasjonale straffebud mot folkemord, krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten må inn i norsk rett
  - Arkeologisk Museum i Stavangers ansvar for å belyse menneskerettighetsproblematikk ved sin Aserbajdsjan-utstilling
    - Telenors investering i Usbekistan
    - utlendingsmyndighetenes overlevering av asylintervju til FN-domstolen i Rwanda

NGO-forum

Helsingforskomiteen er sekretariat og koordinator for Norsk NGO-forum for menneskerettigheter, et nettverk av 28 norske uavhengige organisasjoner. I 2006 utarbeidet NGO-forum et posisjonsdokument med anbefalinger til hvilke land- og temaspørsmål norske myndigheter burde prioritere i FN i 2006 (se s. 16).

Norge opp for FNs menneskerettighetskomité

Den 14. mars observerte rådgiver Ole B. Lilleås og to representanter fra Advokatforeningens Menneskerettighetsutvalg FNs menneskerettighetskomité's spørreunde med den norske delegasjonen i New York, på bakgrunn av Norges 5. periodiske rapport som ble levert i desember 2004.

Helsingforskomiteen holdt 13. mars innlegg og svarte på spørsmål fra komiteen i et lukket møte, og arrangerte 15. mars et seminar for komiteens medlemmer.

FN mener Norges arbeid for å motvirke rasisme i bl.a. skolen og arbeidslivet er utilfredsstillende.

En delegasjon internasjonale valgobservatører besøkte blant annet Stortinget i 2005. Observasjonene og rapporten deres etter stortingsvalget førte til at Kommunal- og regionaldepartementet foreslo endringer i valgloven slik at teksten skal spesifisere: 'velger som er ukjent for stemmetaker skal legitimere seg'.

Rasediskriminering

FNs komité for avskaffelse av all rasediskriminering (CERD) gjennomgikk Norges 17. og 18. periodiske rapport i 2006 og konkluderte med at Norge må iverksette mer effektive tiltak for å motvirke etnisk diskriminering i arbeidslivet, skolen, helsevesenet og strafferettsvesenet. CERD anbefalte også å snarlig anskaffe statistisk materiale på befolkningens etniske sammensetning og å inkorporere rasediskrimineringskonvensjonen som en del av den norske Menneskerettighetsloven.

Avisdebatt

Norske domstoler i strid med FN? Debatt over 5 innlegg med Landinfo i Aftenposten, november.

Demonstrasjon

Helsingforskomiteen støttet og deltok i *Demonstrasjon mot vold, for respekt og ytringsfrihet* i Oslo 10. februar. Arrangør: Antirasistisk Senter

Rapporter

- › *Final Report: International Election Observation Mission on the Norwegian Parliamentary Election of September 12 2005*, mars 2006.
- › *Human Rights Developments in Norway 2005*, mars 2006. Helsingforskomiteens årlige landrapportering til Den internasjonale Helsingforsføderasjonen. I rapporten omtales valg og politiske rettigheter, fangebehandling, religionsfrihet, etniske og nasjonale minoriteter, rasisme og fremmedfrykt, asyl- og flyktningpolitikk, kvinners rettigheter, funksjonshemmedes rettigheter og menneskehandel.

Menneskerettighetsundervisning

Ansvarlig: Enver Djuliman og Lillian Hjorth

Menneskerettighetsundervisning er en integrert del av Helsingforskomiteens arbeid. Gjennom en rekke prosjekter i inn- og utland over ti år har komiteen erfart at dette er en viktig satsning.

Vest-Balkan

Menneskerettighetsskoler for ungdom

I 2006 har Helsingforskomiteen, i samarbeid med søsterkomiteer i det tidligere Jugoslavia, organisert 26 nasjonale og 4 regionale 9-dagers menneskerettighetsskoler og hatt 4 møter med lokale skolekoordinatorene. Programmet har pågått siden 1999 og de lokale Helsingforskomiteene har nå hovedansvaret for gjennomføringen av hver skole. Den norske komiteen finansierer tiltakene.

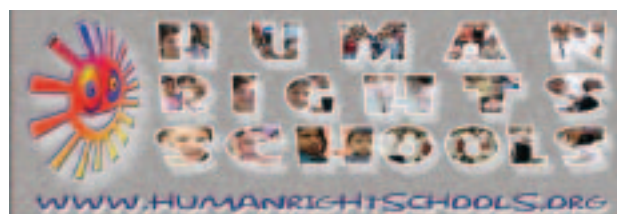
Menneskerettighetsskolene på Balkan har gjennom årene involvert tusenvis av ungdommer, hvorav noen er organisert i ni ungdomsgrupper under de lokale Helsingforskomiteene. I 2006 gjennomførte ungdomsgruppene rundt 20 prosjekter.

Internettsiden www.humanrightsschools.org ble tatt i bruk i 2006. Her kan ungdom lese om Menneskerettighetsskolenes nyheter og få oversikt over aktiviteter.

En evaluering av deltakere fra tidligere menneskerettighetsskoler (se nedenfor) konkluderte med at skolene hadde nådd både kortsiktige og langsiktige mål. Deltakerne hadde tilegnet seg kunnskap, utviklet nye ferdigheter og etablert sosiale nettverk. Hele 96% av ungdommene fra de forskjellige etniske gruppene svarte at de fremdeles hadde kontakt med andre deltakere fra skolene.

Kurs for lærere i Bosnia

Helsingforskomiteen og Nansen Dialog Nettverk Mostar arrangerte 20.-24. februar andre del av et menneskerettighetskurs for bosniske lærere i byen Neum. Lærerne diskuterte skolens rolle i gjenoppbygging av tillit og forsoning i skolearbeidet, spesielt i etnisk delte byer som Mostar og Stolac.

Children are not born xenophobic, intolerant of others and those considered different, children are not born as nationalists.

Children are taught to become xenophobic, intolerant and nationalists.

Children are not born with knowledge that they must respect the others and those considered different, nor with the knowledge of human rights.

Their formation depends on our decision relating to their education.

Hviterusland

Helsingforskomiteen startet i 2005 et program for utvikling av undervisningsvirksomhet for hviterussere i samarbeid med Norsk Journalistlag, den hviterussiske journalistforeningen BAJ, Den hviterussiske Helsingforskomiteen, og Human Rights Center Viasna. Det ble organisert:

- 3 menneskerettighetsskoler for ungdom (4.-12. februar, 24. juni-2. juli og 15.-23. juli)
- 2 Kurs for lærere og kursledere (29. august-6. september og 25.-29. oktober)
- 2 kurs for journalister (7.-14. februar og 29. november-4. desember), m/evaluering

De fleste kursene ble arrangert i utlandet fordi regimet i Hviterusland har kriminalisert alt sivil engasjement som retter kritikk mot diktaturet.

De hviterussiske journalistikkstudentene må sitte med ryggen til fotografen for å bevare sin anonymitet. Hvis de blir gjenkjent kan de risikere å bli kastet ut fra universitetet. Foto: Vladimiras Ivanovas/"Verslo Zinios"

Undervisningsleder Enver Djuliman i sin tidligere hjemby Mostar i Bosnia og Hercegovina. Byen er i dag preget av det etniske skillet mellom bosniakker og kroater som bor på hver side av elven og kom i konflikt med hverandre under krigen på 90-tallet.

Barentsregionen

Barentsregionprosjektet besto opprinnelig av menneskerettighetsskoler for ungdommer i Norge og Russland, i samarbeid med kommuner og fylker på begge sider av grensen. Siden 2001 har programmet omfattet en rekke aktiviteter for ungdom, lærere, kommuneansatte, aktivister og journalister. Alle tiltakene gir opplæring i flerkulturell forståelse, menneskerettigheter og fredelig konflikthåndtering. I 2006 organiserte Helsingforskomiteen:

- › 1 kurs i menneskerettigheter og undervisningsmetoder for lærere, 22.-23. september
- › 1 menneskerettighetsskole for journalister i Murmansk, 24.-25. september
- › 1 menneskerettighetsskole for journalister i Oslo 21.-25. november
- › seminaret *Klarer Putin å stilne demokratiets viktigste stemmer?* om mediesituasjonen i Russland. Oslo 21. november
- › 2 samarbeidsmøter i Murmansk med de russiske samarbeidspartnerne
- › forberedelser til en norsk-russisk konferanse om menneskerettighetsundervisning i Murmansk 28.-29. mars 2007.

Nord-Kaukasus

Tsjetsjenerne er svært ivrige etter å motta impulser fra omverdenen i form av menneskerettighetsundervisning. De har bedt Helsingforskomiteen holde kurs også i Groznyj.

I 2006 startet Helsingforskomiteen et nytt undervisningsprosjekt for tsjetsjenerne. Sammen med den russiske organisasjonen Memorials kontorer i Ingusjetia og Tsjetsjenia, har undervisningsavdelingen planlagt menneskerettighetsskoler for tsjetsjenske lærere og studenter med oppstart i januar 2007. Skolene skal av sikkerhetshensyn holdes i Nazran, i naborepublikken Ingusjetia.

Norge

"Gjennom vårt arbeid i forhold til flyktninger og innvandrere, samt etniske nordmenn i Norge, har vi erfart at opplæring i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse fungerer meget godt som integrerende og inkluderende verktøy. Vi ser at kunnskap og forståelse om disse verdiene skaper tillit både mellom ulike innvandrergreper, samt mellom innvandrere og nordmenn/det norske samfunnet." *Innspill til regjeringens handlingsplan for integrering og inkludering, 10. mai 2006.*

Flyktninger

Helsingforskomiteen deltok 6. mars på Oslo kommunes oppstartskonferanse for ansatte som arbeider med flyktninger. Undervisningsleder Enver Djuliman og fagsjef i menneskerettighetsundervisning Lillian Hjorth foreleste på grunnlag av flere års erfaring fra komiteens menneskerettighetsskoler for flyktningungdom.

Bygg broer, ikke murer

Samarbeidsprosjektet *Bygg broer, ikke murer* med Drammen kommune fortsatte i 2006:

- › 27 elever fra Tyrkia, Bosnia og Norge deltok på Helsingforskomiteens 4-dagers kurs *Global forståelse* under den internasjonale uken i Drammen 24.-28. april.
- › Helsingforskomiteens ansatte underviste deler av kurset *Menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering* ved Høyskolen i Buskerud.

Menneskerettighetskurs for lærere

Lærere i ungdoms- og videregående skoler fikk 13. mars opplæring til undervisning i valgfaget *Menneskerettigheter*. Kurset var et samarbeidsprosjekt med Amnesty Norge, FN-sambandet og Raftohuset i Bergen, med mål om å knytte et kompetansenettverk av lærere med interesse for menneskerettighetsundervisning.

Publikasjoner

Undervisningsmateriale

- › Boken *Menneskerettigheter – en innføring* ble i 2006 utgitt i usbekisk versjon. Dessuten ble den bosnisk-kroatisk-serbiske utgaven laget som lydbok.

Rapport

- › *Retrospective Evaluation Report: Graduates of Human Rights School in the Western Balkans*, av Ivan Kuzminović.

MR-siden – interaktiv undervisning på nett

I desember publiserte komiteen en informasjonsnettside om menneskerettigheter skreddersydd for ungdom og lærere i den videregående skole.

EØS-finansieringsordningene

Ansvarlig: Vanja Bentsen Kleven

På oppdrag fra Utenriksdepartementet fikk Helsingforskomiteen i 2005 koordinerings- og informasjonsansvar for ikke-statlige organisasjoner (NGOer) i giver- og mottagerland under EØS-finansieringsordningene. Gjennom EØS-midlene bidrar Norge, Island og Liechtenstein med over 9 milliarder kroner til prosjekter i de 10 nye EU-landene, samt Hellas, Spania og Portugal. EØS-midlene skal bidra til å styrke det sivile samfunn, støtte demokratiske reformprosesser og utjevne velferdsforskjeller.

Komiteen skal sørge for at norske NGOer kjenner til mulighetene for bilateralt NGO-samarbeid innenfor disse ordningene, og har som fokus å sikre at demokrati- og menneskerettighetsprosjekter blir tilgodesett. I 2006 opprettet komiteen en egen stilling som NGO-koordinator for EØS-prosjektet. Prosjektkoordinatoren har videreformidlet kontakt mellom aktuelle samarbeidspartnere i giver- og mottagerland, gitt bistand til forberedende prosjektfaser og distribuert informasjon om ordningene.

Konferanser, seminarer og møter

NGO-fond i Tsjekkia - lanseringsseminar

Helsingforskomiteen deltok på forberedende møter i Praha, hadde ansvar for forberedelse og koordinering av norsk NGO-deltagelse på lanseringsseminaret 13.-15. juni (i samarbeid med ambassaden i Tsjekkia og norsk UD), samt innhenting av kommentarer og evaluering i etterkant.

NGO-fond i Slovakia og Polen – forberedelser

I forbindelse med kommende lansering av NGO-fond i Polen og Slovakia deltok komiteen 10. november på forberedende møter med landenes fondsforvaltere, focal points, UD og representanter fra de norske ambassadene.

Cross-border konferanse i Polen

Helsingforskomiteen deltok 13.-14. juni på konferansen hvor formålet var å dele erfaringer rundt cross-border samarbeid, samt se på muligheter og potensielle begrensninger for tilsvarende prosjekt under EØS-finansieringsordningene.

Informasjonsdistribusjon

I samarbeid med UD og de norske ambassadene i mottagerlandene distribuerte Helsingforskomiteen informasjon om EØS-finansieringsordningene til norske NGOer via:

- › e-mail lister, elektroniske nyhetsbrev og innlegg på ulike møter og seminarer
- › koordinerende kontakt med de ulike lands fondsforvaltere og Financial Mechanism Office (FMO) i Brussel
- › aktiv nettverksbygging med aktuelle NGO-aktører i Norge og i mottagerlandene
- › utforming av en nettportal rettet spesielt mot NGO-fondene

Informasjonsvirksomhet

Ansvarlig: Silja Nordahl

Mediadekning

Blant Helsingforskomiteens aktiviteter i 2006 fikk besøket av Hviterusslands opposisjonsleder Aleksandr Milinkevitsj den bredeste mediadekkingen. Presidentvalget i Hviterussland 19. mars og Helsingforskomiteens rapportering derfra, hadde allerede oppnådd stor interesse i Norge, og Milinkevitsjs besøk i april førte til oppfølgende medieinteresse for Hviterusslandssaker resten av året.

Norske medier viste dessuten særlig interesse for:

- › folkeavstemningen for et uavhengig Montenegro
- › avsløringen av et russisk torturkammer i Tsjetsjenia
- › arrangement og uttalelser i forbindelse med drapet på journalisten Anna Politkovskaja
- › Tsjetsjenia-saker samt organiasjons- og ytringsfrihet i Russland – i etterkant av drapet på Politkovskaja

Hviterusslands opposisjonsleder fikk stor medieoppmerksomhet da han besøkte Norge i april.

Faste publikasjoner

Helsingforskomiteens årsrapport for 2005 ble vedtatt av rådet på årsmøtet 27. mars 2006. Menneskerettighetsmagasinet 1/2006 kom ut i juni. Årsrapporten og MR-magasinet sendes ut i ca. 1200 eksemplarer til støtte-medlemmer, Utenriksdepartementet, utenriksstasjoner, utenlandske ambassader i Norge, Stortingsrepresentanter, menneskerettighetsansvarlige i departementene, Utlendingsdirektoratet og Utlendingsnemda, ombudene, sivile organisasjoner, samt riksdekkende og regionale media.

Hjemmesider

I løpet av 2006 publiserte komiteen 137 nyhetsnotiser på hjemmesidene www.nhc.no, hvilket tilsvarer tre saker i uken. Nettsidene besto også av aktualitetsannonser som ble oppdatert ukentlig. Komiteen opplevde i løpet av året fordobling av antall besøk på nettsidene, fra rundt 300 per dag i første halvår, til 600 per dag de to siste månedene. Ca 40% av alle besøk kommer fra brukere i Norge. Fra utlandet utgjorde besøk fra USA den største andelen med gjennomsnittlig 30% av alle besøk.

Medlemmer

Den norske Helsingforskomité fikk 21 nye støtte-medlemmer i løpet av 2005, og hadde til sammen 600 medlemmer ved utgangen av året.

Økonomi

Helsingforskomiteen mottok i 2006 støtte til kjerneprosjekter på 4,1 millioner fra Utenriksdepartementet. I tillegg kom prosjektstøtte på til sammen 4,3 millioner fordelt på 24 prosjekter. Komiteen mottok dessuten ytterligere prosjektbevilgninger i 2006 på 11,4 millioner som er overført til 2007, hvorav 6,8 millioner er utbetalt og disponert til igangsatte

prosjekter. Prosjektmidlene har kommet fra Utenriksdepartementet, Barentssekretariatet, Stiftelsen Fritt Ord og private givere. Støttemedlemskap bidro med 100.000 kroner.

Ansvarlig: Ole B. Lilleås og Fernanda Zubillaga Nilsen

På landeveien i Kirgisistan. Desember 2006.

DEN NORSKE HELSINGFORSKOMITÉ

Menneskerettighetshuset, Tordenskioldsgate 6B, N-0160 Oslo
Telefon: (+47) 22 47 92 02 - Fax: (+47) 22 47 92 01
www.nhc.no